

PATIRTINIO UGDYMO PATIRTYS IR ATRADIMAI PRADINĖJE MOKYKLOJE

Paulina Šalkauskaitė
Šv. Juozapo mokykla, Vilnius, Lietuva

Santrauka

Straipsnyje aiškinamasi, kaip pradinė klasių mokytojos supranta, kas tai yra patirtinis ugdymas, kaip jį taiko praktikoje. Paaiškėjo, kad patirtinį ugdymą mokytojos dažniausiai rekomenduoja antrame pradinės mokyklos konkurencijoje, ir ypač mokant pasaulio pažinimo, nes tuomet mokiniai jau turi sukaupti pakankamą darbo porose, grupėse patirtį, geba dirbti bendradarbiaudami, o pasaulio pažinimo dalykas pasiūlo veikloms labai įvairius ir įdomius, kompleksiškus kontekstus. Pradinė klasių mokytojų patirtis rodo, kada rengiantis patirtinio mokymosi veikloms, labai svarbu pačiam mokytojui gerai išmanyti nagrinėjamą temą, būti išanalizavus mokymosi programą, vadovėlius, kad atsivertų kuo daugiau veiklos galimybių. Jei turinys kontekstualus ir labai įvairus, mokiniams bus daug ir įvairių galimybių sujungti skirtingas patirtis. Jei mokydamiesi mokiniai pasitelkia visus pojūčius ir savo patirtis reflektuoja, rimtai įsitraukia į veiklą, jiems susikurti individualias žinias sekasi lengviau. Ugdymoji veikla turėtų būti orientuota į tris patirtinio mokymosi dimensijas: kognityvinę (pažinimo), efektyviąją (emocijų) ir socialinę (elgesio).

Reikšminiai žodžiai: *interview, mokinio patirtis, patirtinis ugdymas, pradinis ugdymas, pradinė klasių mokytoja, ugdymoji veikla.*

Įvadas

Lietuvos švietimo lauke dažnai ir daug kalbama apie patirtimi grindžiamą mokymą, patirtis, atradimus patirtus bendradarbiaujant. Šis mokymas pristatomas kaip kviečiantis aktyviai išgyventi emocijas, pagalvoti, kaip aš maštau, kodėl taip maštau, kaip mano maštymas, loginiai samprotavimai padeda įgyti naujų žinių. Svarbūs ir gebėjimai, tokie kaip: problemų sprendimas, jų atpažinimas tam tikroje situacijoje, jau įgytų patirčių modelių naudojimas ir pan. Bet, kaip teigia Rimgailienė (2019), patirtinį mokymą mes dažnai labai supaprastiname ir galvojame, kad jis naudotinas tik gamtos moksluose. Anot autorės, patirtinis mokymasis taip pat sėkmingai gali būti taikomas ir doriniame, menų ugdyme ir pan. Be to, patirtinis mokymas yra vienas sėkmingiausių būdų nuostatoms ugdytis.

Povilaitytė, Lenkauskaitė (2020), Gerulaitis, Vaivadaite (2019) taip pat išryškina mokinio patirties svarbą. Anot autorių, patirtinio mokymosi strategija remiasi konstruktyvizmo teorijos idėjomis ir jos esmė – remiantis anksčiau įgytomis vaiko žiniomis ir patirtimi kurti naujas idėjas, sąvokas, prasmes. Olendrienė (2013), Pocevičienė (2017), kalbėdamos apie patirtinį mokymą savo darbuose atsiremia į D. Kolbo pasiūlytą mokymosi modelį, pagal kurį mokymosi procesas yra cikliškas ir susideda iš 4 esminių taškų: patirties (konkreči patirtis), supratimo (stebėjimas, dalyvavimas, refleksija), pažinimo (abstraktus supratimas) ir elgesio (aktyvus eksperimentavimas). Įdomu, kad mokymosi ciklas gali prasidėti bet kuriame taške.

Deja, bet Lietuvoje vis dar ne daug mokytojų suvokia, kaip svarbu mokytis per patirtį. Kaip teigia Gambickaitė (2015), Lietuvoje labai daug atskirties tarp teorinio ir

praktinio mokymosi. Visgi, daugiausiai dėmesio mokantis mes skiriame epistemologiniam (žinojimo) mokymosi būdai, o ontologinė praktika (susijusi su asmenine patirtimi) neretai paliekama antrame plane. Todėl mokiniams sunku tai, ką išmoksta mokykloje, susieti su savo gyvenimu, realiu pasauliu. Tarsi tai, kas vyksta mokykloje jokiais būdais nesisieja su tuo, kas dedasi už jos sienų.

Gilinantis į patirtinio ugdymo subtilybes, keltas *tikslas* – išanalizuoti mokytojų patirtis, organizuojant patirtinį mokymą(si) pradinių klasių mokiniams ir pristatyti pradedančiosios mokytojos atradimus, vedant patirtinę ugdomąją veiklą.

Tyrimo metodologija

Bendra tyrimo charakteristika

Tyrimas sudarytas iš dviejų dalių. Pirmoji – mokytojų ekspertų interviu – atliktas 2021 m. sausio mėn. Interviu pasirinkti mokytojai, turintys ilgametės darbo patirties mokykloje ir savo pamokose aktyviai naudojantys patirtinį mokymą. Antroji – ugdomoji patirtinė veikla trečioje klasėje, organizuota 2021 m. gegužės mėn.

Tyrimo ribotumas. Mokytojų interviu mažos apimties (tačiau informantų skirtingumas leidžia daryti tam tikras prielaidas). Ugdomoji veikla taip pat išbandyta tik vienoje mokinių klasėje. Norint plačiau analizuoti tyrimo problemą, derėtų šią ar panašią ugdomąją veiklą tyrinėti skirtingose klasėse.

Tyrimo imtis

Interviu dalyvavo 5 pradinių klasių mokytojos. Ugdomojoje veikloje, grindžiamoje patirtiniu mokymu, dalyvavo 17 trečios klasės mokinių. Tyrime dalyvavusių mokytojų patirtis: 15, 20, dviejų po 30 metų, vienos – 39. Vadinasi, davusių interviu mokytojų amžiaus vidurkis – 26,8 metų. Tai reiškia, jog tyrime dalyvavo labai patyrę pradinių klasių mokytojai.

Tyrimo instrumentas

Mokytojų interviu pandemijos sąlygomis buvo atliekamas raštu. Mokytojos atsakė į 13 joms pateiktų klausimų. Remiantis literatūros analize ir mokytojų išsakytais pastebėjimais bei patarimais dėl patirtinio mokymo(si) organizavimo buvo parengtas ugdomosios veiklos scenarijus ir jis įgyvendintas mokykloje.

Duomenų analizė

Mokytojų ekspertų interviu metu gautieji tyrimo duomenys buvo išreikšti raštu laisvų atsakymų forma. Pirmame etape atliktas daugkartinis teksto skaitymas. Antrame – išrinkti reikšmingiausi atsakymai – prasmingi teiginiai. Trečiame – ieškota besikartojančių teiginių ir juos bandyta apjungti į grupes. Taip buvo išskirtos subkategorijos. Artimos subkategorijos apjungtos į kategorijas. Ketvirtame etape atliktas subkategorijų ir kategorijų interpretavimas.

Tyrimo rezultatai

Mokytojų ekspertų interviu

Pripažįstant, kad patirtinis mokymas šiandien gana skirtingai apibrėžiamas, teirautasi, kaip mokytojos supranta, kas tai yra patirtinis mokymas, ką jos labiausiai akcentuoja (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Patirtinio mokymosi esmė

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
Teorinių žinių pritaikymas praktinėje veikloje N-10	Žinių ir praktikos dermės paieškos N-8	Žinių (teorijos) taikymas praktinėje veikloje; <i>Tai mokymasis per patirtį; Teoriniai dalykai [...] privalo būti išbandomi, kuomet labiau siejami su gyvenimu, praktiškai pritaikomi; Tik išbandant praktiškai, žinios tampa įgūdžiu, taip palaikoma, skatinama ir motyvacija mokytis, o nauja patirtis yra siejama su jau esama; Praktiškai veikiant „susidaro“, formuojasi tvarūs patirties saitai, įmanomas mokymosi tęstinumas; Mokantis patirtiniu būdu svarbios yra ne tik akademinės žinios, bet ir kiti gebėjimai: socialiniai, emociniai, gebėjimas bendrauti, bendradarbiauti, kritiškai mąstyti; Gebėjimas pamatyti, paliesti, pauostyti bei taikyti teorines žinias su praktinėmis; Per patirtinę veiklą gilinamos žinios apie gyvąją ir negyvąją gamtą.</i>
	Tiriamosios veiklos akcentavimas N-2	<i>Tai organizuotas procesas, domėjimasis mus supančia aplinka bei tiriamąja veikla; Tai tyrimais grįstas mokymas, kuris apima pažintinę, komunikacinę, meninę, socialinę ir meninę kompetencijas.</i>
Asmeninių savybių ugdymas N-4	Savęs pažinimas N-2	<i>Tai savęs pažinimas; Pasitikėjimas savo jėgomis ir keliavimas toliau, pirmyn.</i>
	Vertybinis aspektas N-2	<i>Atsakomybės prisiėmimas už savo sprendimus. Pagarbos išlaikymas su savo mokiniais.</i>

Kaip matyti 1 lentelėje, daugiausiai reikšmingų teiginių subkategorijoje Žinių ir praktikos dermės paieškos. Akivaizdu, kad mokytojos galvoje turi praktinį patyrimą – seniausią edukacijos formą. Anot mokytojų, tai *mokymasis veikloje* arba *toks mokymasis, kai mokomasi iš savo patirties ir savo atradimų*. Visos mokytojos akcentuoja ir žinias. Mat, pastarosios inspiruoja praktinę veiklą. Tuomet veikla prasminga, nes ją atlikus vėl tenka ieškoti naujų žinių (*formuojasi tvarūs patirties saitai, įmanomas mokymosi tęstinumas*). Mokytojos akcentuoja ir tiriamąją veiklą, aplinkos pažinimą, pasitelkus visus penkis pojūčius ir pan. Svarbu paminėti, kad mokytojos pastebi praktinės ar tiriamosios veiklos naudą visų kompetencijų ugdymui.

Mokytojos paminėjo ir savęs pažinimą. Praktinė veikla, tiriamieji darbai tam suteikia plačias erdves: ugdomas mokinio punktualumas, kantrumas, nuoseklumas ir daugelis kitų savybių. Paminėta ir pagarba. Tai reiškia skaitymąsi su mokinio jausmais, mintimis, idėjomis, jo pasirinkimais. Kita vertus, jei mokinys jaučia jam rodomą mokytojo pagarbą, jis labiau įsitraukia į praktinę veiklą, atlieka jam patikėtas užduotis, nebijo suklysti. Panašiai galime interpretuoti ir atsakomybę. Juk mokiniui tenka prisiimti atsakomybę už savo veiklą, padarytus sprendimus ir pan. Akivaizdu, jog be jos vykdyti praktinę veiklą, remiantis įgytomis žiniomis, būtų neįmanoma.

Kaip žinome, socialinio ir gamtamokslinio ugdymo pradinėje mokykloje programa apima daug temų. Mokytojų teirautasi, koks pasaulio pažinimo turinys įdomus mokiniams ir tinka patirtiniam mokymuisi. Reikia pasakyti, jog ne visos mokytojos išskyrė konkrečias mokinius dominančias temas. Dvi informantės laikosi nuomonės, jog visas turinys, jei jis įdomiai perteiktas, yra įdomus ir mokiniui. Viena mokytoja nurodė, jog mokiniams įdomiausios yra gamtamokslinės temos. Dvi mokytojos nurodė konkrečias temas, veiklas. Analizuojant mokytojų atsakymus, išryškėjo kokios jų organizuojamos veiklos labiausiai sudomina, įtraukia mokinius (žr. 2 lentelę).

2 lentelė

Mokiniams aktualios pasaulio pažinimo temos ir patinkančios veiklos

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
Gyvosios ir negyvosios gamtos temos (N-6)	Stebėjimai ir tyrimai (N-4)	<i>[...] gamtos reiškinių ar oro stebėjimų, bet ir liesti (augalo lapas: šiurkštus, švelnus, o koks medžio kamieno antspaudas...); užuosti (drėgnų lapų kvapą miške ir kaip kvepia gėlė), išgirsti įvairius miško, pievos ir kt. garsus bei tyrinėti (kas gyvena po akmeniu ar plyšyje; Pamokose labai patinka tyrinėti daiktų ir reiškinių savybes, eksperimentuoti, atlikti bandymus, patiems samprotauti ir padaryti išvadas; [...] įdomiausios temos yra kurių metu gali prisiliesti, stebėti, tyrinėti.</i>
	Mokiniams įdomios temos (N-2)	<i>Astronomija, istorija, žmogaus kūnas, gamta [...]; Gyvoji ir negyvoji gamta.</i>
Socialinės temos (N-1)		<i>Temos, nagrinėjančios, formuojančios socialinius – emocinius įgūdžius, bent mūsų mokykloje, yra nagrinėjamos nuolat, kasdien įgyvendinamos praktiškai.</i>

2 lentelėje matyti, jog mokiniams įdomiausios gamtamokslinės temos. Jos labiausiai tinkamos tyrinėjimams, eksperimentams ir kitokiai praktinei patirtinei veiklai. Taigi, peršasi prielaida, jog temos, kurias nagrinėdami mokiniai gali praktiškai veikti, labiausiai juos ir domina.

Provokuota mokytojas išsakyti nuomonę apie žinias, aiškintasi, kiek jos svarbios patirtiniam mokymuisi. Analizuojant mokytojų komentarus paaiškėjo, kad visos ekspertės sutaria, jog žinios būtinos patirtiniame mokymuisi. Eksperčių nuomonės išsiskiria, kai jos pradeda kalbėti apie tai, kaip tos žinios įgyjamos (žr. 3 lentelėje). Matyti, kad išryškėja trys žinių įgijimo keliai.

3 lentelė

Mokytojų nuomonė apie žinių įgijimą patirtinio mokymosi sąlygomis

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
Žinių įgijimo keliai (N- 5)	Už mokinių žinias atsakingas mokytojas (N-2)	<i>Mokytojo reiklumas, nes galima lengvai „paslysti“ tame, kad liks tik įdomus procesas, tačiau [...] tarpusavyje turi lygiaverčiai derėti: įdomus mokymosi procesas, aiškus laiko planavimas, darbų pasiskirstymas, reiklumas ir aiškumas tam, ko mokausi ir ką turiu išmolti; Patirtinis mokymasis yra sklandus tuomet, kai žinios yra užfiksuojamos, yra pasitikrinama, ko ir kaip išmokai.</i>
	Žinios įgyjamos kartu dirbant (N-2)	<i>Manau, galima tirti ir domėtis tuo, ką tiriamo. Kartu su mokiniais ieškoti atsakymų, tai būna dar įdomiau; Viskas ateina per patirtį. Informaciją galime pasiskaityti, bet atlikę darbą galime sužinoti daugiau.</i>
	Kolegų patirtis (N-1)	<i>[...], turėjau patyrusių vyresnių kolegų, kurios mane mokė, gelbėjo, padėjo.</i>

Kaip matyti lentelėje, vienos mokytojos linkusios manyti, kad už mokinių žinias atsakingas mokytojas, jis visada turi jausti mokinio senų ir naujų žinių balansą, savotiškai kontroliuoti, priminti, akcentuoti ir pan. Anot mokytojų, neužfiksuotos žinios greitai pasimiršta, o vykdyta veikla lieka tiesiog smagiai praleistu laiku, kuris neturi pridėtinės vertės. Vienas iš būtų fiksuoti patirtį – *refleksija*. Ji leidžia apmąstyti visą ankščiau nuveiktą veiklą, pergalvoti, **ką** aš supratau, kaip nauja informacija siejasi su jau turima.

Kitas labai svarbus pastebėjimas, kad *mokymasis yra abipusis procesas*: mokiniai domisi atliekama veikla, ieško atsakymų į kylančius klausimus. Mokytojas domisi besimokančiais mokiniais, jiems padeda, konsultuoja. Taigi, žinios įgyjamos kartu dirbant. Toks bendradarbiavimas didina mokinių mokymosi motyvaciją, o mokytojui leidžia gerai pažinti savo ugdytinius.

Susidomėjimas – geriausia motyvacija mokiniams mokytis. Visada lengva mokytis kai yra įdomu. Motyvuoti mokiniai lengviau įsisavina žinias, jas taiko, nebijo klysti. Taip pat tokių mokinių pasiekimai dažniai būna geresni. Pastebima, kad tokį mokymąsi lydi ir teigiamos mokinių emocijos.

Vienas ryškiausių patirtinio mokymo minusų – *didelės laiko sąnaudos*. Norint kokybiškos veiklos tenka integruoti mokomųjų dalykų turinį. Daug laiko reikia tokiai veiklai pasiruošti: ne tik apgalvoti veiklas, bet ir parengti veiklos lapus, priemones bei medžiagas.

Kitu klausimu norėta išsiaiškinti, ar, mokymuisi tapus nuotoliniu, įmanoma tęsti patirtinį mokymąsi. Jei taip, norėta sužinoti, kaip mokytojai dirba su klase tokiomis sąlygomis, kaip atliepiamos patirtinio mokymosi nuostatos. Gauti duomenys pateikiami 4 lentelėje.

4 lentelė*Tiriamosios veiklos nuotolinio mokymosi sąlygomis*

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
Veikla nuotolinio mokymosi sąlygomis (N-13)	Tiriamoji veikla tęsiama (N-4)	<i>Mokiniai atlieka tyrimą, pildo veiklos lapą, nufotografuoja; Šiuo metu mokiniai fotografuoja tai, ką pamatė pro langą ar lauke. Rodome draugams ir aptariame; Antrokai augina ant palangės svogūnų laiškus, matuoja ir skaičiuoja, kiek paaugo; Klasėje pasodinome morkas [...] dabar prižiūri mokytoja ir informuoja vaikus.</i>
	Pristatymai (N-3)	<i>Temas nagrinėjome ruošdami nuotoliniu būdu pristatymus grupelėmis; Mokiniai susijungę „online“ nagrinėjo temą, ruošė pristatymus; Finale paruošė išsamius pristatymus.</i>
	Refleksijos (N-3)	<i>Reflektuojame su mokiniais, su klasės tėveliais, aptariame per pokalbius; Atviri pokalbiai, anketos, klausimynai...; [...] apibendrinami darbo rezultatai, aptariamos klaidos ar pasidžiaugiama atradimais.</i>
	Darbas pagal instrukciją (N-2)	<i>Mokiniais pateikiu instrukciją: veikos lapą, kuriame yra tyrimo eiga ir pan.; Siunčiu instrukcijas el. paštu ir mokiniai atlieka tai ką nurodau arba patys sugalvoja.</i>
	Grupiniai darbai (N-1)	<i>Grupelėse skirstėsi atliekamus darbus.</i>

Mokytojų atsakymai išryškina dvi tendencijas. Vienos mokytojos linkusios tiriamąją veiklą palikti savarankiškam mokinių darbui, kitos per nuotolines pamokas tyrinėja kartu su mokiniais. Tiek vienu atveju, tiek kitu – labai svarbu kartu su mokiniais aptarti, išskirti svarbiausius dalykus, išsiginčinti, ką išmoko, rezultatus susieti su teoriniais teiginiais ir pan. Kaip matyti iš reikšmingų teiginių pasiskirstymo, mokiniai, atlikę veiklas, rezultatus pristato vieni kitiems. Nuotolinio mokymosi sąlygomis atsiranda didesnės galimybės mokytis iš kitų patirčių. Net ir nuotoliu įmanoma plėtoti bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimus.

Aptarus įvairius patirtinio mokymosi aspektus, mokytojų paprašyta pateikti konkrečių pavyzdžių, kaip tiriamoji veikla augina besimokančiuosius. Tikimasi gauti vertingų įžvalgų, kadangi mokytojos turi didelę darbo patirtį, pastebi besivystančias ir tobulėjančias mokinių kompetencijas. Apibendrinti duomenys pateikiami (žr. 5 lentelėje).

5 lentelė

Mokytojų įvardytos veiklos, ugdančios mokinius

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
Gamtamokslinis raštingumas (N-5)	Tiriamieji darbai (N-3)	<i>Tiriamoji veikla – natūralus procesas darbas grupėje ir gebėjimas susitarti; Tyrinėjant veikiami pagrindiniai vaiko pojūčiai, ugdomos visos kompetencijos; Ketvirtos klasės mokiniui (kartojant tyrimus sistemingai mokykloje ketvirtuosius metus) nebekyla klausimų: kas yra hipotezė, kas yra tyrimo tikslas, uždaviniai, eiga, išvados.</i>
	Praktinė veikla (N-2)	<i>Papiruso gaminimas – pasigamino klijų, ant papiruso piešė, pasidarė rėmelį ir papuošė namus; Mokiniai nešiukšlina, globoja gamtą, rūšiuoja, geba susitvarkyti savo darbo vietą, patys tyrinėja ir atranda daug naujų dalykų.</i>
Veikla bendruomenėje (N-1)	Darbų pristatymai (N-2)	<i>Nekyla sunkumų ruošiantis kalbėti viešai auditorijai; [...] tilpti į nustatyto laiko rėmus, ar paruošti PowerPoint prezentaciją.</i>
	Renginiai mokykloje (N-1)	<i>Tradicinės šventės mokykloje, netradicinės pamokėlės, dalyvavimas projektuose – auga pasitikėjimas savimi, ugdoma savigarba.</i>

Skaitant mokytojų atsakymus, matyti, jog mokinių tiriamoji veikla ugdo ne tik jų gamtamokslinį raštingumą, bet plėtoja gamtamokslinį komunikavimą, kitus gebėjimus. Prie to labai prisideda grupinis darbas. Kartu besitardami, ieškodami geriausių sprendimų, vieni kitiems padėdami ir patardami vaikai tarsi išmoksta gyventi kitaip. Atsiranda kitoks požiūris į aplinką, žmones, save – atrandami tarpusavio ryšiai.

Domėtasi, kokie metodai be tyrimo dar tinka patirtiniam mokymui, kokios kitos veiklos gali papildyti, praturtinti patirtinį mokymąsi. Analizuojant mokytojų atsakymus pastebėta, jog dalis mokytojų įvardija ugdymo formas, o ne metodus. Jos teigia, jog patirtiniam mokymui naudingos *išvykos, ekskursijos, akcijos*. Taip pat jos pasisako už mokinių dalyvavimą projektuose.

Mokytojų apklausa rodo, jog patirtiniam ugdymui naudingos išvykos už mokyklos teritorijos ribų. Labai svarbu po išvykų, ekskursijų aptarti jose užpildytus mokinių veiklos lapus, reflektuoti įgytą patirtį, išsiginčinti ką naujo mokiniai sužinojo edukacijos metu. Mokiniai turi būti aišku, kuo išvyka buvo naudinga, kaip padėjo kažko mokytis.

Ugdomoji veikla mokykloje

Ugdomajai veiklai bandyta sujungti kelias temas apie augalų gyvenimą. Pavasarį dauguma augalų žydi, o rudenį užaugina vaisius, kuriuose subręsta sėklos. Buvo nuspręsta pamokoje kalbėti apie medžius, prisilaikyti *Kritinio mąstymo ugdymo skaitant ir rašant* metodikos. Pamokoje nagrinėjamu objektu pasirinktas vaismedis – kriaušė. Ugdomojoje veikloje dalyvavo 17 trečios klasės mokinių. Pirmoji ugdomosios veiklos dalis –

sužadanimas. Mokiniai spėliojo, kas yra dėžėje. Mokytojai atsakant į mokinių klausimus *taip* arba *ne*, prieita prie atsakymo – dėžėje žydinti kriaušės šakelė.

Atspėjus dėžės turinį ir susipažinus su pamokos tema, buvo aptarta, kaip atrodo kriaušės žiedas, iš ko jis sudarytas. Mokiniai dalinosi, ką žino apie kriaušę, kur yra matę augančias kriaušes ir pan. Pasidalijimas žiniomis leidžia mokiniams „inventorizuoti“, ką jie žino ir supranta nagrinėjamu klausimu. Teorija rodo, kad prasmingas mokymasis vyksta tik tuomet, kai besimokantieji mokosi remdamiesi savo žinojimu, tai yra įvardija, ką jie žino ar mano žinantys. Mokinių pasisakymuose būna ir neteisingų samprotavimų, klaidingų įsitikinimų, tačiau šiame veiklos etape klaidų netaisome, norima mokinius paskatinti mąstyti, sudominti būsima tema. Ir nors sužadanimas imlus laikui, mokydami naujų dalykų jam turime skirti pakankamai laiko. Taigi, sužadanimas lyg koks tiltas, jungiantis mokinio turimas žinias su naujomis (būsimomis) žiniomis.

Mokinių turimos žinios buvo užrašytos lentoje: *Tai medis; Jo vaisiai saldūs; Vaisiai rūgštūs; Žiedai panašūs į obels; Žydi baltais žiedais; Vaisiai prinoksta rudenį; Minkšti vaisiai ir pan.*

Paskui mokinių teirautasi, ką jie dar norėtų sužinoti apie kriaušę. Mokiniai suformulavo kelis klausimus: *Kiek laiko gyvena kriaušės medis? Kiek rūšių kriaušių yra? Kodėl auga Lietuvoje? Kokia didžiausia kriaušė?* Paskui mokiniai gavo mokytojos parengtus tekstus apie kriaušes. Mokiniai skaitydami tekstą jį žymėjo keliomis spalvomis: raudona spalva žymėjo tai, ką jau žinojo, geltona spalva – naują informaciją, o žalia – tai, kas jiems atrodė įdomu, kas labiausiai sudomino.

Teksto skaitymas ir žymėjimas pagal kritinio mąstymo ugdymo skaitant ir rašant metodiką, vadinamas *prasmės suvokimu*. Mokymasis tampa prasmingu tuomet, kai mokinys įsitraukęs, aktyvus, gerai nusiteikęs. Jis sugeba tvarkytis su informacija: naują sieja su sena, ieško atsakymų į iškilusius klausimus, savo žinias, remdamasis nauja informacija, modifikuoja.

Perskaičius tekstą, mokiniai buvo suskirstyti į grupes po 4 mokinius. Kadangi ugdomojoje veikloje dalyvavo 17 mokinių, tai vienoje grupėje dirbo 5 mokiniai. Dirbdami grupėse mokiniai aptarė skaitytą tekstą, aiškinosi, kas buvo žinoma, o kas buvo nauja, kur pažymėto teksto spalvos sutapo, kur – išsiskyrė, kokie klausimai kilo.

Paskui mokinių grupių atstovai trumpai pristatė savo diskusijos rezultatą visai klasei. Ši veiklos dalis yra *apmąstymas*. Mokiniai aptarė, ką naujo sužinojo, grįžo prie lentoje užrašytų klausimų (ką dar norėtų sužinoti apie kriaušę), suformuluotų pamokos pradžioje. Aiškinosi, ar tekste surado atsakymus į klausimus, ar dar liko neatsakytų klausimų.

Antroji ugdomosios veiklos dalis – *kriaušės vaisiaus tyrimas*. Prašyta mokinių šiai veiklai pasitelkti visus 5 pojūčius. Mokiniai dirbo porose. Kiekviena pora gavo po kriaušės vaisių ir lentelę, skirtą fiksuoti kriaušės vaisiaus ypatumams (žr. 1 pav.). Toks tyrimo būdas sukėlė mokiniams daug emocijų, o tai leidžia lengviau priimti ir įsisavinti naują informaciją.

Mokiniams rega galėtų padėti nustatyti kriaušės vaisiaus dydį, spalvą, formą. Mokiniai rašė: žalia su taškiais; geltona ir ruda; didelė ir žalia; vidutinė taškuota ir pan. Reikia pastebėti, kad spalvą ir dydį mokiniai įvardijo „iš akies“. Tačiau nebuvo nei vienos poros, kuri ką nors parašytų apie tyrinėjamo vaisiaus formą.

1 paveikslas

Kriaušės vaisiaus pažinimas pasitelkus pojūčius (mokinių darbai)

Pojūčiai	Aprašymai	Pojūčiai	Aprašymas
Rega	<i>Šis matau, kad apie 75% kriaušės yra raudos spalvos.</i>	Rega	<i>Žalia, rudąjį kuočė.</i>
Klasa	<i>Nieko negirdėm labai tylu.</i>	Klasa	<i>Man ji panaši, lyg oštų jūra – kaip kriauklė</i>
Uoselė	<i>2% mano uoselės užuodėia kartų kvapą o visa kita saldi: 45% ir sultinga 40%.</i>	Uoselė	<i>Ji kvėpia seldėm, nežinau kaip aprašyti</i>
Lytėjimas	<i>Nėra švelni ir nėra šiurkšti gal net panaši į kieno odelę.</i>	Lytėjimas	<i>Nė švelni ir ne</i>
Skonis	<i>saldi ir sultinga.</i>	Skonis	<i>Skana</i>

Klasa mažiausiai gali padėti tokio tyrimo atveju. Žinoma, jei vaisių ridentume, ar jis kristų nuo medžio šakos, garsą išgirstume, tačiau lėkštelėje gulintis vaisius, jokių garsų neskleidė, todėl mokiniai rašė: *kriaušė tyli; nieko negirdžiu; labai tylu; tylu*. Kai kas bandė ieškoti asociacijų: *man ji panaši lyg oštų jūra – panaši į kriauklę*.

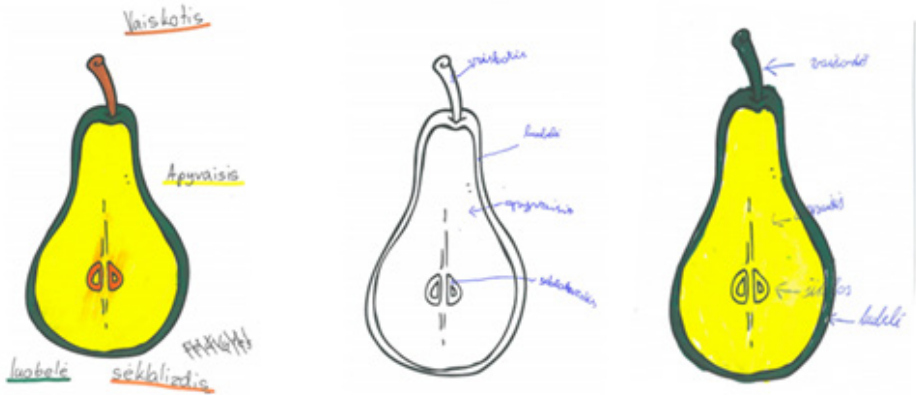
Mokiniai uostinėjo kriaušės vaisių ir rašė: *kažkuo kvėpia; kaip žolė; kvėpia vaisiumi; kaip plastilinas ir pan.*

Lytėjimas padėjo mokiniams geriau pajusti formos ir luobelės ypatumus. Mokiniai rašė: *labai švelni; lygi; yra įdubimų; traški*. Pastarąjį požymį įvardijo nagu brūkštelėję vaisių.

Paskui kriaušės vaisiai buvo perpjauti išilgai. Mokiniai tyrinėjo vaisiaus vidų, analizavo vaisiaus sandarą.

2 paveikslas

Kriaušės vaisiaus dalys (mokinių darbai)

Mokiniai pirmą kartą išgirdo mokytojos įvardytas vaisiaus dalis: *vaiskotis*, *apyvaisis*, *luobelė*, *sėklalzdis*, *sėkla*. Paskui mokiniai mokytojos padedami išsiaiškino, kur kokia dalis yra. Kriaušės vaisiaus dalis, su kuriomis susipažino, mokiniai užrašė gautame kriaušės vaisiaus išilginio pjūvio piešinyje (žr. 2 pav.).

Aptarus kriaušės vaisiaus dalis, mokiniai vėl grįžo prie ankstesnės užduoties. Dirbdami grupėse jie ragavo kriaušės vaisių ir apibūdino skonį: *saldus*; *skanus*; *saldi ir sultinga*; *saldžiai rūgšti*.

Apibendrinama, ką prasmingo šiandien išmoko, kiekviena grupė kūrė plakata. Mokiniai pristatė savo darbus, pasidalino, ką naujo sužinojo šioje ugdomojoje veikloje. Buvo reflektuojama visa veikla: teksto skaitymas, kriaušės vaisiaus tyrinėjimas, darbas grupėje.

Ugdomosios veiklos turinys, kaip reikalauja patirtinis mokymas, buvo kontekstualus. Kita vertus, ugdymo turinys buvo labai įvairus, viena veikla keitė kitą. Taigi, buvo daug ir įvairių galimybių sujungti skirtingas patirtis.

Diskusija

Ugdomoji veikla, kuri grindžiama patirtiniu mokymusi, įvairialypė. Ir šioje ugdomojoje veikloje mokiniai kūrė individualias žinias, turimas siedami su naujomis, aktyviai mokėsi vieni iš kitų, tobulino tyrinėjimo gebėjimus. Nors ir buvo trūkumų, tačiau ugdomoji veikla buvo orientuota į Pocevičienės (2017), Gerulaičio, Vaivadienės (2019) ir kt. aptartas tris patirtinio mokymosi dimensijas: kognityvinę (pažinimo), efektyviają (emocijų) ir socialinę (elgesio). Pastebėta, kad prasčiausiai veikė trečioji dimensija. Ir tai, matyt, ne tik dėl mokinių nuovargio, bet ir dėl pandemijos padarytos nemažos žalos kontaktiniam mokymuisi, bendradarbiavimui. Perėję į nuotolinį mokymąsi ir ilgą laiką jame pabuvę, mokiniai atrpato būti drauge, mokytis kartu, tartis ir susitarti. Kitam patirtinio mokymosi aspektui – mokantis pasitelkti visus pojūčius, savo patirtį reflektuoti – buvo skirtas didelis dėmesys ir, atrodo, pavyko pastebėti rezultatą.

Išvados

Mokytojos patirtinį mokymąsi apibrėžia kaip žinių pritaikymą praktikoje, taip sukuriant tvirtesnes sąsajas tarp žinių ir įgūdžių. Be žinių patirtinis mokymas neįmanomas. Patirtinį ugdymą pradinėse klasių mokytojos ypač rekomenduoja antrame pradinės mokyklos konkurencijoje, ir ypač mokant pasaulio pažinimo, nes tuomet mokiniai jau turi sukaupę pakankamą darbo porose ir grupėse patirtį, geba dirbti bendradarbiaudami, o pasaulio pažinimas pasiūlo veikloms labai įvairius ir įdomius, kompleksiškus kontekstus.

Rengiantis patirtinio mokymosi veikloms, labai svarbu pačiam mokytojui gerai išmanyti nagrinėjama temą, būti išanalizavus mokymosi programą, vadovėlius, kad atsivertų kuo daugiau veiklos galimybių. Ugdomoji veikla trečioje klasėje pradedančią mokytoją praturtino naujais atradimais: pvz.: jei mokydami mokiniai pasitelkia visus pojūčius ir savo patirtis reflektuoja, rimtai įsitraukia, jiems sukurti individualias žinias sekasi lengviau.

Literatūra

- Gambickaitė, D. (2015). *Kūrybinė partnerystė. Gyventi ir mokytis kurti kaip kūrėjui* [Creative partnership. Live and learn to create as a creator]. Vilnius.
- Gerulaitis Š., & Vaivadienė E. (2019). *Patirtinis mokymas(is)*. Metodinė medžiaga apie patirtinį mokymąsi su praktiniais pavyzdžiais [Experiential teaching/learning. Methodological material on experiential learning with practical examples]. <https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/perziura/9800>
- Olendrienė V. (2013). *Patirtinis mokymasis kaip ugdymo individualizavimo būdas pradinėse klasėse* [Experiential learning as a way to individualize education in primary school]. Magistro baigiamasis darbas. Lietuvos Edukologijos Universitetas. https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/119055/1/vilma_olendriene_md.pdf
- Pocevičienė, R. (2017). *Patirtis kaip mokymosi šaltinis* [Experience as a source of learning]. https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/patirtis_kaip_mokymosi_saltinis_aplinka_instrumentas_tikslas_d.a.kolb_p.jarvis1.pdf
- Povilaitytė, J., & Lenkauskaitė, J. (2020). Mokinio autentiškos patirties įprasminimo būdai pradinio ugdymo procese [The ways of making the student's authentic experience meaningful in the process of primary education.]. *Jaunujų mokslininkų darbai*, 50(1), 47–53. <https://doi.org/10.21277/jmd.v50i1.286>
- Rimgailienė, Z. (2019). Patirtinis mokymas: iššūkiai ir galimybės [Experiential learning: Challenges and opportunities]. *Švietimo naujienos*, 2019-12-18. <https://www.svietimonaujienos.lt/patirtinis-mokymasis-issukiai-ir-galimybes/>

Summary

EXPERIENTIAL EDUCATION EXPERIENCES AND DISCOVERIES IN A PRIMARY SCHOOL

Paulina Šalkauskaitė

Saint Joseph's School, Lithuania

Going deeper into the subtleties of experiential education, *the aim* was – to analyse teachers' experience in organising experiential teaching/learning for primary school students and to present the discoveries of a novice teacher in conducting experiential educational activities. Five primary school

teachers-experts participated in the study. Teachers define experiential learning as the application of knowledge in practice, thus creating stronger links between knowledge and skills. Experiential education is especially recommended by primary school teachers in grades 3-4, and particularly for teaching the world cognition, as students already have sufficient experience working in pairs and groups, are able to work collaboratively, and world cognition offers very diverse and interesting, complex contexts for activities. Teachers notice that preparing for experiential learning activities, it is very important for the teacher himself to have a good knowledge of the topic discussed, to have analysed the curriculum, textbooks, in order to open as many activities as possible. Educational activities involving 17 third graders enriched the beginning teacher with the new experiences and discoveries: for example: if students use all their senses while learning and seriously reflect on their experiences, it is easier for them to create individual knowledge.

Keywords: interview, student's experience, experiential education, primary education, primary school teachers, educational activities.

Received 14 December 2021; accepted 27 December 2021

Cite as: Šalkauskaitė, P. (2021). Patirtinio ugdymo patirtys ir atradimai pradinėje mokykloje [Experiential education experiences and discoveries in a primary school]. *Švietimas: politika, vadyba, kokybė / Education Policy, Management and Quality*, 13(2), 98-109. <https://doi.org/10.48127/spvk-epmq/21.13.98>

Paulina Šalkauskaitė

Primary School Teacher, Saint Joseph's School, 14 Medeinos Street, LT-06156 Vilnius, Lithuania.
E-mail: paulina.salkauskaite@gmail.com